

Patří k nejpřekládanějším českým autorům, a přece při setkání působí velmi skromně. Drobný muž s tichým hlasem si vás však získá originálními názory, které umí jasně formulovat a o nichž umí přesvědčit.

Během svého života jste se vždy angažoval ve věcech veřejných – ať to byl disent nebo dnes různé výbory a spolky. Co vás k tomu vede?

Myslím, že spisovatel se nesmí zříkat své odpovědnosti za svět. Velký vliv na mě měl Karel Čapek, který tvrdil, že spisovatel nebo jakýkoli jiný příslušník inteligence má odpovědnost za intelektuální a morální stav světa. V dnešní době, kdy morálka je spíše na ústupu, je tento přístup na místě.

Vaše krédo, jak se uvádí v knize *Kdo je kdo*, je "Lidstvo potřebuje více tolerance, solidarity a skromnosti – tedy sebeomezení". Jak jste k tomuto krédu dospěl?

Tolerance je podstatná zásada. A opět jsme u Čapka, který stále opakoval, že pravdy a názory narozdíl od lidí mohou stát proti sobě, ale lidé by měli hledat shodu. To platí v každé době, a je důležité vidět před sebou člověka, ne nepřítele. Skromnost je neméně důležitá. Člověk by si měl uvědomovat svoji nepatrnost, jak v dnešním početném lidstvu, tak v dějinách. Program pro lidstvo, který má smysl, je program skromnosti a sebeomezení. Jinak dojde ke katastrofickým koncům z důvodu vyčerpání zdrojů, znečištění, nedostatku vody a tak dále.

Myslíte, že je reálné, aby se lidé sami od sebe začali omezovat ve prospěch budoucnosti země a lidstva v době, kdy, jak naznačujete, převládá spíš konzumní způsob života?

Asi to bude chtít nějakou menší katastrofu, která například způsobí zdražení benzínu z pětadvaceti korun na tři sta. Pak si lidé uvědomí, že mohou jezdit na bicyklu nebo hromadnou dopravou. Už před třiceti lety jsem četl americké studie o tom, že auto člověka připravuje o čas. Sečetli vše od oprav po tankování, hledání parkovacího místa a dopravní zácpy – výsledek hovořil jasně ve prospěch hromadné dopravy. Ale zdá se mi, že mezi mladými je čím dál víc těch, kterým se oškliví konzumerismus. Myslím, že tento trend může pomalu narůstat.

Píšete sloupky pro časopis *Xantypa* a v jednom zmiňujete, že lidé tíhnou k individualitě a snaží se na sebe upoutat pozornost za každou cenu. Právě odpůrci globalizace, anarchisté, se vyznačují podobnými atributy. Ve výsledku ale působí všichni stejně "globálně". Co si myslíte o globalizaci,

He is one of the most widely translated Czech writers, yet one cannot help being struck by his modesty. A small man with a quiet voice, he will win you over with his clearly formulated, original opinions.

Throughout your life you have always been involved in public issues – either as a former dissident or today as a member of various committees and associations. What moves you in this direction?

In my opinion a writer must not abnegate his responsibility to the world. I was greatly influenced by Karel Čapek, who claimed that a writer or any member of the intelligentsia is responsible for the intellectual and moral state of the world. Today, with morals rather on the decline, this approach is appropriate.

Your credo, which is presented in the Czech *Who's Who*, is "Humanity needs more tolerance, solidarity, and humility – i.e., self-limitation." How did you arrive at this notion?

Tolerance is a very substantial principle. Again we go back to Čapek, who constantly repeated that truths and opinions can stand in opposition to each other, but people should not stand against each other, they should strive for common ground. This applies in any era, and it is important to see a person in front of you, not an enemy. Humility is no less important. A person should be aware that he is insignificant, both in today's vast sea of humanity and in history. The program for humanity that makes sense is a program of humility and self-limitation. Otherwise the result will be a catastrophe caused by exhausting our resources, pollution, water shortages, etc.

Do you think it's realistic for people imposing limits on themselves to the benefit of the future the earth and humanity, in an age when, as you pointed out, a lifestyle based on consumption predominates?

Perhaps a small catastrophe may need to occur, causing, for example gasoline to cost three hundred crowns a liter instead of twenty-five. Then people will realize that they can ride bicycles or use mass transit. Thirty years ago I read American studies to the effect that cars actually cost people time. They added everything up – from repairs, filling the tank, looking for parking places, and traffic jams – and the

result spoke clearly of the benefits of mass transit. But it seems to me that our young people are more and more opposed to consumerism. I think this trend could slowly but surely grow.

In a column for *Xantypa* magazine you mentioned that people gravitate towards individualism and try to draw attention to themselves in any way they can. And it is the opponents of globalization, the anarchists, who display such attributes. But in the end they all appear the same: "globalized". What do you think about globalization and anti-globalization campaigns? It almost seems like a business today...

[Cuts in] It's not a business, it's a certain stereotype, a superficial ideology, and in principle it's not individualistic at all. Globalization is an inescapable trend, because it is the result of economic, technical, and, mainly, telecommunications developments – the internet has completely erased borders. The collapse of communism was due mainly to the fact that the Iron Curtain could not stand up to such technological development. It makes no sense to protest against history. I think that anarchy is just another type of totalitarian thinking.

So how can a person support his own individuality these days without becoming just another face in the crowd?

You can act individually, as long as you don't become a part of any movement or conform to any external characteristics. There are many civic initiatives that have so-called smaller goals, most of which are very substantial. For example, such goals relate to endangered communities or to help for social underclasses, refugees, etc. Such movements make sense, and they do not result in conformity.

protiglobalizačním tažení? To už je dneska skoro také byznys...

(skočí do řeči) Byznys to není, ale je to určitý stereotyp, povrchní ideologie a ve své podstatě něco, co vůbec není individualistické. Globalizace je nevyhnutelný trend, protože je to výsledek ekonomického, technického a především telekomunikačního vývoje – vždyť internet zcela stírá hranice. Pád komunismu také způsobilo hlavně to, že železná opona nebyla schopná vzdorovat právě technologickému rozvoji. Protestovat proti historii nemá smysl. Myslím, že anarchismus je jenom jiný druh totalitního myšlení.

Jak tedy může člověk v dnešní době podpořit svoji individualitu, aniž by zapadl do "stáda" jemu podobných?

Individuálně se můžete projevat, pokud se nestanete součástí žádného hnutí a nekonformujete se s nějakými vnějškovými znaky. Existuje spousta občanských iniciativ, které sledují takzvaně menší cíle, většinou velmi pod-

Before this year's parliamentary elections you wrote that, due to our socialist past, you choose parties according to the flow of their opinions, not those relying on an iron fist. What do you think about the communists' results in this year's elections? Do you feel like you're one of the few not to have forgotten?

Why did the communists receive so much support? There are plenty of reasons. Some people are doing badly, they have no jobs, and the communists pointed out through their demagoguery that when they were in power there was zero unemployment. And then there's another group of people who liked the old regime – all party, police, and army officials, public security volunteers, and bosses of companies that no longer exist. Those were the people who had material security, and they didn't have to work too hard. Millions of people got by with few problems, and now they look back on those times with nostalgia.

In your writings you display a very sophisticated style and use of Czech language. What do you think about the current development of the Czech language, which is absorbing many foreign words, mostly from English? In the business world people practically speak in jargon, a mixture of Czech and "Czechified" English words.

It's horrible. Another field like that is the universe of information technology. It's the jargon phenomenon, but literary and colloquial Czech are deteriorating, too. I recently read a book by a young writer whom I won't name, and I was appalled by how shoddy her language was and how many clichés she used. The language is impoverished, so people's internal lives are impoverished too, as is their ability to converse with each other. I don't like the word communication, because these days we don't talk to each other, we communicate. When language becomes that superficial, you can't discuss more complex, deeper matters with others. Still, language really remains a tool for mutual understanding.

Isn't the development of simplifying language a result of the IT trend?

Certainly. People realize that diacriticals aren't necessary. I get e-mails from Czechs who don't use them. You hardly notice, because you don't expect anything else. An American magazine published a story of mine, and then we exchanged e-mails, and I was struck by how nearly

statné. Týkají se třeba nějaké ohrožené komunity, pomoci sociálně slabším, uprchlíkům a podobně. Taková hnutí mají smysl a neunifikují.

Před parlamentními volbami jste psal o tom, že si vybíráte strany podle názorových proudů, nikoliv strany železné ruky, právě kvůli naší socialistické minulosti. Jak se díváte na letošní výsledek komunistů ve volbách? Nemáte pocit, že jste jeden z mála, který nezapomíná?

Proč dostali komunisté takovou podporu? Je pro to dost důvodů. Některým lidem se daří špatně, jsou nezaměstnaní a komunisté svou demagogií upozorňují na to, že za jejich vlády nezaměstnanost nebyla. A pak je tady další skupina lidí, pro něž byl režim zcela vyhovující – všichni partajní, policejní a armádní funkcionáři, pomocníci veřejné bezpečnosti, šéfové firem, které pak zanikly. To byli lidé, kteří měli své jisté a nemuseli moc pracovat. Milionům lidí se nedařilo zle a ti na minulý režim vzpomínají s nostalgií.

Vy jako spisovatel máte velmi vytříbený styl psaní a užívání češtiny. Co říkáte jejímu současnému vývoji, kdy do ní proniká mnoho cizích slov, převážně anglických? V obchodní sféře se již prakticky hovoří žargonem, který je směsí češtiny a "počeštěných" anglických slov.

Je to strašlivé. Druhým takovým oborem je všechno, co souvisí s informačními technologiemi. To je jev žargonu, ale druhá věc je, že upadá spisovná i hovorová čeština. Nedávno jsem četl knížku mladé autorky, kterou nebudu jmenovat, a žasl jsem, jak je její jazyk ubohý a ještě navíc používá strašně moc klišé. Jazyk je ochuzený, a tím pádem je ochuzený také vnitřní život lidí a schopnost spolu hovořit. Nemám rád slovo komunikace, protože my spolu dnes nemluvíme, my spolu komunikujeme. Když je jazyk plochý, tak vlastně ani nejste s to pořádně se s druhým člověkem domluvit o něčem složitějším a hlubším. Přitom jazyk je opravdu nástroj k porozumění.

Život v číslech • A life in numbers

- 1931** narodil se 14. září v Praze / Born in Prague on 14 September
- 1956** dokončil studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, obor čeština a literární věda / Graduated from the Charles University School of Philosophy, majored in Czech and Literary Science
- 1963** zástupce šéfredaktora časopisu *Literární noviny* / Deputy editor-in-chief of *Literární noviny* magazine
- 1969** hostující profesor na univerzitě v Ann Arbor, Michigan, USA / Visiting professor at the University of Michigan in Ann Arbor.
- 1970** po návratu mu byla znemožněna publikační činnost a byl vyloučen ze všech organizací. Další dvacet let se živil jako svobodný spisovatel, jeho díla vycházela v samizdatu nebo v zahraničí. / Upon his return, his publishing activities were banned and he was excluded from all organizations. He spent the next twenty years working as a freelance writer, and his books were published as samizdat here, or abroad.
- 1984** vydal povídkovou knížku *Moje první lásky*, za kterou získal americkou cenu E. Hostovského / Published a book of short stories, *My First Loves*, for which he received the E. Hostovský award in USA
- 1989** vydal povídkovou knížku *Moje zlatá řemesla* za níž byl oceněn ve Velké Británii cenou George Theinera / Published a book of short stories, *My Golden Crafts*, for which he received the George Theiner award in Great Britain
- 2002** získal státní vyznamenání za zásluhy z rukou prezidenta Havla a mezinárodní cenu Franze Kafky za literaturu. Za svůj život napsal přes 30 prozaických i dramatických děl, která byla přeložena do 29 jazyků. / Received a reward for merit from President Havel and the international Franz Kafka award for literature. During his life he wrote over 30 prose and dramatic works that were translated into 29 languages.

Není to právě i důsledkem vývoje informačních technologií, že lidé jazyk zjednodušují?

Určitě. Člověk si uvědomuje, jak jsou zbytečně háčky a čárky. Dostávám e-maily od Čechů, kteří nepoužívají háčky a čárky. Člověk už si toho skoro ani nevšimne, protože od toho ani nic jiného nečeká. V jednom americkém časopise mi otiskli povídku, a tak jsme si vyměňovali maily a mě zaujalo, jak jsou už téměř nesrozumitelné, protože používají samé zkratky. V Americe třeba už i reklamy píšou foneticky. Prostě tam, kde byly čtyři hlásky, použijí dvě hlásky tak, jak se to vyslovuje.

Jaké ale budou důsledky tohoto trendu? Myslíte, že takto dospějeme k nějakému globálnímu jazyku?

Já jsem o tom psal v jednom svém románě, *Lásce a smeti*. V *Nesweeku* jsem totiž jednou četl, že na univerzitě v Atlantě vymysleli jazyk, kterým se dá komunikovat se šimpanzy. A že má, jestli se nemýlím, asi 225 slov. Zároveň zjistili, že se tento jazyk hodí výborně pro komunikaci s idioty... idioty v klinickém slova smyslu. Já jsem se nad tím zamyslel a napsal jsem, že to je jazyk budoucnosti, že takhle za chvíli budeme komunikovat všichni.

Řeč je ale určitým projevem inteligence a myšlení, takže by to v důsledku mohlo vést k tomu, že přestaneme přemýšlet?

Jistěže. To je vzájemné. Čím dál tím méně myslíme, tím se zjednodušuje jazyk, a jak se zjednoduší jazyk, tak se nám zase hůře myslí.

V letošním roce jste získal dvě významná ocenění. Od prezidenta republiky jste převzal vyznamenání za zásluhy a pak ještě cenu Franze Kafky za literaturu. Vnímáte to jako vyvrcholení vaší kariéry, anebo před sebou ještě stále máte cíle, kterých byste chtěl dosáhnout?

Mým cílem vždycky bylo napsat dobrou knížku, a ne dostávat ceny. Samozřejmě jsem měl z toho radost, ale pro člověka je nejcennější, když má uznání čtenářů. Jinak myslím, že už bych toho psaní měl pomalu nechat. Ono umění odejít platí v každém povolání, a já už přesluhuji. Za posledních deset let jsem kupodivu napsal vůbec nejvíc za svůj život. Poslední dvě knížky měly překvapivě kladný ohlas ve světě. Není to obvyklé, většinou vrchol spisovatele je okolo čtyřicítky a pak to jde dolů. Ještě mám v plánu dvě knížky. Jednu mám rozepsanou. Pak mám ještě jednu, velkou non-fiction, úvahu nad minulým stoletím, ne memoáry, ale takové zamýšlení nad tím šleňným stoletím, které jsem prožil.

Jak byste sám sebe charakterizoval třemi slovy?

Zůstat sám sebou.

Jak byste chtěl, aby si vás lidé pamatovali?

Co by si měli vybavit, když se řekne Ivan Klíma?

To byl spisovatel, o kterém jsem nejenom slyšel, ale kterého jsem četl. ■

incomprehensible they were, because they used so many abbreviations. In America even ads are written phonetically. Where there used to be four phonemes, now they use only two, reflecting the word's pronunciation.

But where will such a trend lead us? Do you think we will arrive at a global language?

I wrote about that in one of my novels, *Love and Trash*. I once read in *Newsweek* that people at a university in Atlanta are making up a language that could be used for communicating with chimpanzees. Unless I'm mistaken it has about 225 words. At the same time they discovered that this language is perfectly suited to communicating with idiots...from a medical point of view. So I thought it all over, and I wrote that it is the language of the future, and soon we'll all be using it to communicate.

But speech is a manifestation of intelligence and thought, so might a consequence of this be that we will stop thinking?

Of course. The one affects the other. The less we think, the more simplified the language becomes, and the simpler a language becomes, the more difficult it is to think.

You received two major awards this year. Havel presented you with an award for merit, and then you received the Franz Kafka award for literature. Do you see this as the apex of your career, or do you still have some goals you want to achieve?

My goal has always been to write a good book, not to win any awards. Of course I was pleased, but for a writer the greatest reward comes when readers appreciate his work. On the other hand, I think I should probably stop writing. The art of leaving is important in every avocation, and I've already overstayed my time. Surprisingly, I've written more than ever in the last ten years. My last two books have met with astonishingly positive responses around the world. It's unusual, because the high point of a writer's career ordinarily comes around the age of forty, and then his career declines. I have plans for two more books. I'm already working on one, and it will be followed by another, a large work of non-fiction, some cogitation about the last century. No memoirs, just a reflection on the crazy century I lived through,

How would you describe yourself in three words?

I stayed true to myself.

How would you like people to remember you? What would you like them to think of when someone says Ivan Klíma?

He was a writer I've not only heard of, I've read something by him too. ■

